

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารอันมีลักษณะที่สามารถแบ่งระดับขั้นพัฒนาการของการคิดเหตุผลทางจริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการใช้ทรัพยากรของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง โดยมีเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ลักษณะงานของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง
2. หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในเรื่องของจริยธรรม
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร
 - 3.1 ความรู้เกี่ยวกับพลังงาน
 - 3.2 ความรู้เกี่ยวกับวัสดุสำนักงาน (วัสดุสิ้นเปลือง)
 - 3.3 แนวคิดเกี่ยวกับระดับตำแหน่ง
 - 3.4 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่และสังคมส่วนรวม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวความคิดในการศึกษา

ลักษณะงานของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบไปด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ หน่วยงานนิเทศก์ งานบริหารงานทั่วไป(แผนงานและงบประมาณ) งานการเจ้าหน้าที่ งานการเงินและพัสดุ และ โรงเรียนในสังกัดซึ่งเป็นหน่วยงานย่อย จำนวน 33 โรงเรียน ประกอบด้วยบุคลากรซึ่งเป็นข้าราชการและลูกจ้าง จำนวน 420 คน ซึ่งเป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานกันอยู่เป็นประจำ (Routine) และ โรงเรียนในสังกัดยังประกอบไปด้วยนักเรียนที่ศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีการศึกษาในระบบอยู่ตามระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา (ตอนต้น) ซึ่งต่อไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ในการบริหารและการจัดการศึกษาอบรมและปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง โดยให้

สถานศึกษาจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีความสมบูรณ์ทางสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม สุขภาพกาย สุขภาพจิต มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่นตามวิถีทางประชาธิปไตย มีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมไทยและสังคมโลก สร้างสังคมการเรียนรู้ อยู่พอดี กินพอดี มีความสามารถที่จะร่วมมือกันทั้งในระบบ เศรษฐกิจชุมชนและเศรษฐกิจโลก มีความเจริญที่สมดุลระหว่างวัตถุและจิตใจ เพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น การดำเนินงานต่าง ๆ ภายในหน่วยงานในสังกัดจึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินงานในทุกระดับ ผู้ศึกษาเห็นว่าบุคลากรในหน่วยงานทุกระดับเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรโดยตรง เกี่ยวกับการใช้พลังงาน ซึ่งในที่นี้หมายถึง การใช้น้ำมันเชื้อเพลิงและการใช้กระแสไฟฟ้า และวัสดุสำนักงานหรือวัสดุสิ้นเปลืองต่าง ๆ ในการดำเนินงาน อาทิเช่น งานธุรการภายในและภายนอกหน่วยงาน งานเบิกจ่ายเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ งานสวัสดิการต่าง ๆ การจัดกิจกรรมภายในโรงเรียน การจัดทำสื่อการเรียน การสอนต่าง ๆ ตลอดจนจนถึงการจัดประชุม อบรม สัมมนา บุคลากรในทุกระดับตลอดปีงบประมาณ และปีการศึกษา จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรอยู่ตลอดเวลาและใช้เป็นจำนวนมาก ซึ่งในส่วนนี้จะได้รับงบประมาณส่วนหนึ่งจากเงินหมวดค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ และค่าสาธารณูปโภคจากรัฐบาล มาดำเนินการในปริมาณที่จำกัดและดำเนินการใช้ให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ โดยคำนึงถึงการประหยัดและการใช้ประโยชน์สูงสุดตามมาตรการประหยัดของรัฐบาล

ดังนั้น การสร้างจริยธรรมในการจัดการทรัพยากรของบุคลากรในหน่วยงาน โดยเฉพาะข้าราชการและลูกจ้าง ในฐานะที่มีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด เพราะเพื่อที่จะได้เห็นคุณค่าร่วมกันในการช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ยั่งยืนต่อไป

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในเรื่องของจริยธรรม

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของจริยธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของบุคลากร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จริยธรรมเป็นลักษณะพฤติกรรมที่สมาชิกในสังคมนิยมและให้ความสนับสนุน และต้องการให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลในสังคมของตน โดยอาจสังเกตได้จากลักษณะและพฤติกรรม จริยธรรมนั้นมีพัฒนาการไปตามวัยและวุฒิภาวะ และเพื่อเป็นการช่วยกันแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอีกทางหนึ่งให้เป็นการไปตามมาตรการประหยัดงบประมาณของทางราชการ โดยให้ทุกหน่วยงานในสังกัดมีมาตรการดำเนินงานที่ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทางราชการ มีผู้รู้ได้ให้ความหมายของคำว่าจริยธรรมและในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมไว้ดังนี้ คือ

เดชา ปิยะอัจฉริยะ (2525 : 400) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภทคือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น ๆ คือ พฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนประเภทหนึ่งคือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิก ในสังคมเป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้น ส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2540 : 197) กล่าวว่า หลักการทางจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมเราอาจพบได้ในคำสอนของศาสนาที่สำคัญ ๆ ของโลกหลักการนี้ไม่ใช่ของใหม่ หากแต่เป็นสัจธรรมนิรันดร์ซึ่งมีมานานแล้ว บางคนอาจจะบอกว่าเป็นอุดมคติมากเกินไป เป็นเรื่องปฏิบัติได้ยาก ในความเป็นจริงจริยธรรมต้องการจะเตือนใจเราว่าวิถีทางที่เรากำลังดำเนินอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ผิดเป็นหนทางที่นำไปสู่การล่มสลายของสิ่งแวดล้อม และเป็นอันตรายต่อชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งปวงในโลกธรรมชาติ

ณรงค์ โชควัฒนา และคณะ (2535 : 14) กล่าวว่า จริยธรรมหมายถึง การที่บุคคลมีความเห็นอกเห็นใจกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันมีความเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก มีความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีระเบียบวินัยมีความซื่อสัตย์และการมีความรับผิดชอบ จริยธรรมจะรวมลักษณะที่สามารถตัดสินได้ว่าเป็นลักษณะที่ดีที่ถูกต้องที่ควรกระทำ โดยในแต่ละสังคมจะเป็นผู้ตัดสินและวางมาตรฐานของลักษณะเหล่านั้น เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานหรือข้อกำหนดให้บุคคลในสังคมกระทำตามโดยอาศัยเงื่อนไข การให้รางวัลและการลงโทษ ทั้งนี้โดยคาดหวังว่าจะทำให้เกิดความสงบสุขแก่ส่วนรวม จริยธรรมจึงเป็นแนวทางของบุคคลในการตัดสินใจว่าควร กระทำสิ่งหรือไม่ทำสิ่งใด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2530 : 756) ให้ความหมายคำว่าวินัย (Discipline) หมายถึง 1) การฝึกฝนอบรมเพื่อแก้ไข หล่อหลอม หรือทำให้สมบูรณ์ซึ่งส่วนของบุคลิกลักษณะทางศีลธรรม 2) การควบคุมอันเกิดจากการบังคับให้เกิดการเชื่อฟังและระเบียบ 3) ความประพฤติอันมีระเบียบ หรือถูกชี้แนะ หรือแบบแผนของพฤติกรรม 4) กฎเกณฑ์หรือระบบของกฎเกณฑ์ควบคุมความประพฤติหรือกิจกรรม

จริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อเรามีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ โดยการเห็น โดยการรู้สึกสัมผัส โดยการเข้าใจ โดยความรักและห่วงใย ที่สำคัญก็คือความเชื่อศรัทธาขึ้นมา โลกทรรศน์ใหม่คือวิธีการคิดแบบใหม่และวิธีแห่งความรู้สึกแบบใหม่อันเกิดจากการ

พึงเสียดรรชนีชาติ ประชญาเซนที่บ่งว่า “เราเองภูเขา ภูเขาของเรา ภูเขาและเราเป็นหนึ่งเดียวกัน” สะท้อนให้เราเห็นถึงภาพแบบใหม่ของประชาคมแห่งโลกธรรมที่ตั้งอยู่บนหลักการของความรัก ความห่วงใย ความจริงใจ และความร่วมมือกัน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ จรรยา สุวรรณทัต (2520 : 27) ให้ความหมายของคำว่า วินัยทางสังคม คือการมีความสามารถบังคับตนให้ปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสม ยอมรับบรรทัดฐานของสังคมโดยไม่ต้องมีผู้ควบคุมหรือผู้ลงโทษ การควบคุมภายในที่ได้ผลนั้น ตั้งอยู่บนฐานของความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติหรือความเชื่อทางศาสนามากกว่าบทลงโทษทางกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของวินัยเป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบคุณค่าโดยตรงนั่นคือการทำหรือไม่ทำตามที่สังคมคาดหวังไว้ย่อมหมายความว่าสิ่งที่สังคมคาดหวังให้ทำ นับเป็นสิ่งที่ดี ส่วนสิ่งที่สังคมไม่ต้องการให้สมาชิกทำนับเป็นสิ่งที่เลวหรือไม่ดี ดังนั้น การมีหรือไม่มีวินัยในเรื่องต่าง ๆ ล้วนเป็นเรื่องของการตัดสินใจคุณค่า (Value Judgement) ทางสังคมว่า ดี-เลว-ถูก-ผิด จึงทำให้วินัยมีความสัมพันธ์โดยตรงกับจริยธรรม

ประเสริฐ ไชยทิพย์ (2539 : 15 - 16) กล่าวว่า ค่านิยมและความเชื่อในระดับจริยธรรม (Ethics) ทางด้านการวิเคราะห์ความชอบของบุคคล (Preferences) ซึ่งเกิดขึ้นจากขบวนการติดต่อสื่อสารทั้งจากภายในและภายนอก เช่น คำกล่าวที่ว่า “I think your preferences are miserable or splendid” กรณีนี้เป็นกรณีก้าวถึงในแง่ของ “จริยธรรม”รูปแบบที่เกิดขึ้นมากมาย เช่น บางเหตุการณ์ในทศวรรษที่ 18 มีการบรรยายถึงความรักความเสน่หา ที่มีต่อบุคคลในทำนองที่ว่า เราต้องการสิ่งนี้มากเหลือเกิน ขาดไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าถ้าหากเราได้สิ่งที่ต้องการ ดังกล่าวมาจริง แล้วจะไม่ได้ผลดีต่อตนเอง

เนื่องจากการกระทำของมนุษย์เป็นเรื่องของสำนึกที่ฝังงายในจิตใจ ซึ่งตระหนักถึงบางสิ่งทีเลวร้ายไม่อาจหลบเลี่ยงได้เลย สาเหตุของการอยู่รอดดังกล่าวมาจากการที่เรายึดติดกับค่านิยมบางประการอันเป็นรากฐานที่มีคุณค่ามากที่ข้อเสนอดังกล่าวข้างต้นไม่เป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางตามที่คาดหมายไว้เลย สาเหตุเนื่องจากการกระทำของมนุษย์เราเกิดจากความสำนึกดี ชั่วภายในจิตใจ ซึ่งรับรู้ว่ามีบางสิ่งทีเลวร้าย โดยที่มิได้มีหนทางที่จะหลีกเลี่ยงได้เลย หรือเสนอหนทางแก้ต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจว่า บุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานกันอยู่เป็นประจำ มีจริยธรรมในการจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่าหรือไม่ ประกอบกับได้ศึกษาถึงวินัยในเรื่องของการประพฤติอันมีระเบียบ แบบแผนของพฤติกรรม เป็นระเบียบแบบแผนและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิต

ของคนและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม อันจะนำไปสู่การพิทักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวม

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาพอสรุปหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ได้ว่า จริยธรรมในการจัดการทรัพยากร หมายถึง ลักษณะความประพฤติที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของสังคมส่วนรวม รู้ถึงการกระทำหรือการปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติที่มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ โดยตั้งอยู่บนความเชื่อทางศาสนา ทำให้จิตใจรู้จักพิจารณาเหตุและผลภายใต้จิตสำนึกที่ดำรงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรต่อไป

แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร

การจัดการทรัพยากรของบุคคลากรให้ได้ผลดีนั้น บุคคลากรจะต้องมีจริยธรรมในการใช้ ทรัพยากรโดยต้องคำนึงถึงแนวทางปฏิบัติซึ่งประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ 1) การประหยัด 2) ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า 3) การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น 4) การเคารพต่อกฎระเบียบ 5) พินิจทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของส่วนรวม 6) เป็นการใช้วิถีทางประชาธิปไตยในการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข 7) การปฏิบัติตามสิ่งที่คิดว่าสมควรจะกระทำโดยการใช้พลังงานและวัสดุ สำนักงานอย่างประหยัดและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จุดมุ่งหมายในการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมในการจัดการทรัพยากรที่กล่าวมาแล้วนั้น จะนำมาเป็นตัวแปรตาม ในการศึกษาบุคคลากรกลุ่มหนึ่งได้มีความรู้ความเข้าใจการใช้ทรัพยากร และ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลากรและสังคม อันเป็นเป้าหมายสูงสุดซึ่งจะต้องอาศัย กระบวนการในการศึกษาที่อยู่บนความเชื่อมั่นที่ว่า บุคคลากรจะให้ความสนใจและเกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจิตสำนึก นั่นก็หมายถึงการช่วยกันประหยัดและเป็นการรักษาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกทางหนึ่ง

ธงชัย สันติวงษ์ (2535 : 1) กล่าวว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” ทดแทนกัน สำหรับคำว่า “Management” ในอดีตแม้จะมีการพยายามเน้นคำว่า “การบริหาร” ให้สัมพันธ์กับ คำว่า “Administration” เป็นการบริหารงานในภาคราชการและองค์กรที่มีได้มุ่งทำกำไร และ พยายามแยกใช้คำว่า “การจัดการ” ให้เป็นเรื่องของการบริหารงานในภาคธุรกิจเอกชนเป็นการเฉพาะ ก็ตาม แต่ในความจริงในทุกวันนี้ เนื่องจากบทบาทของภาคธุรกิจได้ขยายเติบโตขึ้นมากพร้อมกับ งานภาครัฐบาลก็คาบเกี่ยวกับงานภาคเอกชนอย่างใกล้ชิด จนไม่อาจแยกออกจากกันได้ สภาพเช่นนี้

ได้ทำให้การบริหารงานของทั้งสองภาคเหมือนกันและแลกเปลี่ยนกันได้ตลอดเวลา คำว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” จึงใช้แทนกันได้ และน่าจะมีความหมายในลักษณะเดียวกัน

Peter F. Drucker (1979) กล่าวว่า “การบริหาร คือ การทำงานให้งานต่าง ๆ ลุล่วงไป โดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้กระทำภายในสภาพองค์การที่กล่าวมานั้น ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็น ทรัพยากรหลักขององค์การที่เข้ามาร่วมกันทำงาน ในองค์การ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้าน วัสดุอื่น ๆ เช่น เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ เงินทุน รวมทั้งข้อมูล ข้อเสนอเทศต่าง ๆ เพื่อผลิตสินค้า หรือบริการออกจำหน่ายและตอบสนองความพอใจให้กับสังคม

การที่องค์การจะสามารถดำเนินกิจการไปได้ราบรื่นและมีประสิทธิภาพจนสามารถ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ย่อมต้องพึ่งพาผู้บริหารเข้ามาช่วยให้ทรัพยากรทั้งด้าน บุคคลและวัสดุสิ่งของ ประสานทำงานร่วมกันไปได้โดยไม่ติดขัด

อนรุักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2542 : 83) กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมดำเนินการแบบวิธีดั้งเดิมโดยอาศัยความคิดและการสั่งการหรือประสานงานจากบุคคล อื่นที่ปราศจากความคิดริเริ่ม เลือกสรร ตัดสินใจ และวางแผน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วน ได้เสียกับผลประโยชน์ของกิจกรรมนั้น การจัดการนั้นจะส่งผลที่ไม่ยั่งยืน

การจัดการที่ผ่านกระบวนการศึกษาที่ผู้มีส่วนได้เสียในผลประโยชน์นั้น ความตระหนัก ในการจัดการศึกษานั้นน่าจะเป็นวิธีการของการจัดการบนพื้นฐานของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory and Community based Approach) และน่าจะส่งผลที่ยั่งยืน

ประการหนึ่งก็คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคม เป็นการ กระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้น ส่วนมากรู้ดีว่าเป็นสิ่งที่ ไม่ถูกต้องและไม่สมควร

วินัย วีระพัฒนานนท์ (2539 : 11) ให้คำจำกัดความสิ่งแวดล้อม (Environment) ว่าสิ่งที่อยู่โดยรอบหรือการปะปนกันของสภาพภายนอกและภายในที่มีผลกระทบต่อชีวิต สิ่งที่อยู่โดยรอบ ที่จะมีผลกระทบต่อชีวิตทั่ว ๆ ไป ว่าหมายถึงธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ฯลฯ สำหรับมนุษย์ แล้วสิ่งที่อยู่ภายนอกที่มีผลกระทบต่อชีวิตนั้น มิใช่เฉพาะเพียงสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ก็มีผลผูกพันความรู้สึกนึกคิดและกิจกรรมของมนุษย์จึงต้องรวม สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคมเข้าไว้ด้วยกัน

Ed Labinowich (1971 : 32) ให้คำจำกัดความสิ่งแวดล้อมศึกษาว่า “สิ่งแวดล้อมศึกษา อาจหมายถึง การชี้แนะแก่ประชาชน ให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบ และปัญหา ของสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบมาสู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อม”

จากแนวความคิดข้างต้น จะเห็นว่ามนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ต่างมีปฏิสัมพันธ์กันการทำลายสิ่งแวดล้อม โดยการมุ่งหมายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะนำไปสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อมอันส่งผลต่อการขาดแคลนทรัพยากรในการแก้ไขปัญหาทำได้ด้วยการสร้างจริยธรรมในการจัดการทรัพยากร โดยการให้ความรู้ความเข้าใจและความรับผิดชอบในหน้าที่และสังคมส่วนรวมในการร่วมกันแก้ไขปัญหาสังแวดล้อม

มนัส สุวรรณ (2532 : 1 - 11) ได้ให้ความหมายของความสำนึกหรือความตระหนัก เป็นความรู้ที่ประจักษ์ชัดหรือความรู้ชัดเจน มี 4 ประการคือ 1) รู้จริง/ทราบซึ่ง (Appreciation) โดยเน้นการเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องที่สนใจ รู้ซึ่งว่าอะไรผิด/อะไรถูก และอะไรจะเป็นผลดี/อะไรเป็นผลเสีย 2) มีความรัก/ห่วงหาเน่นในสิ่งที่เข้าใจอย่างซาบซึ้งว่าเป็นสิ่งที่ถูก เป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์และส่วนรวม 3) มีความวิตก/ห่วงใยว่าจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและสังคม 4) ทำจริง/ปฏิบัติจริง ไม่ได้เน้นว่าต้องทำแต่เป็นในกรณีที่ทำได้หรือไปได้ ทุกคนมีความสามารถ (Capability) ที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ในระดับหนึ่ง ๆ เท่านั้น ปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถทำจริงหรือปฏิบัติจริงได้โดยตรงก็สามารถทำจริงปฏิบัติจริงโดยทางอ้อมในรูปแบบต่าง ๆ ได้

อรพิน แสงสว่าง (2539 : 184) ให้ความหมายของคำว่า พฤติกรรม หมายถึง เป็นการกระทำที่แสดงออก เพื่อตอบสนองสิ่งเร้าต่าง ๆ หรือปฏิกิริยาตอบสนองที่ได้เลือกรับแล้วว่าเหมาะสมที่สุดสำหรับสถานการณ์นั้น ๆ

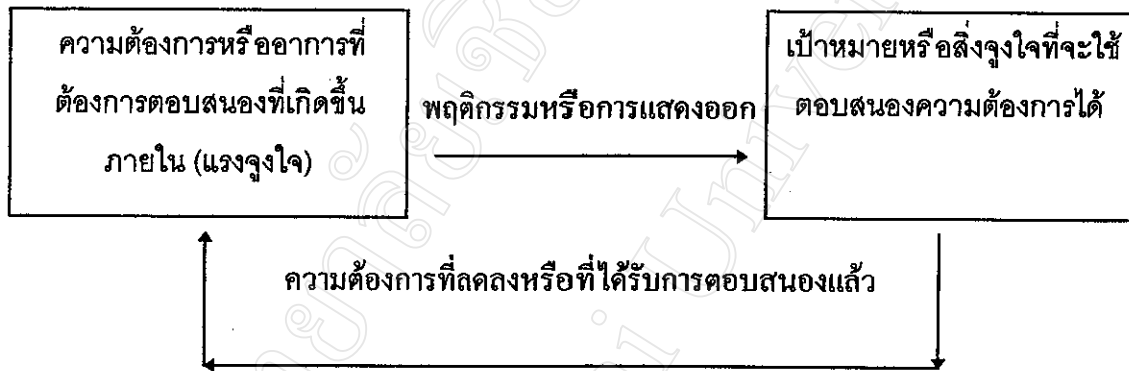
พฤติกรรม ของมนุษย์แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. พฤติกรรมภายนอก คือ พฤติกรรมที่มองเห็นได้ด้วยสายตา เช่น การกระทำ การพูด การวิ่ง การเดิน ซึ่งเป็นลักษณะอาการที่แสดงออกมาให้เห็นและสามารถวัดได้
2. พฤติกรรมภายใน คือ พฤติกรรมที่ไม่สามารถเห็นได้ด้วยสายตา จะอยู่ภายในจิตใจ เช่น การคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ เป็นพฤติกรรมที่มองไม่เห็น แต่วัดได้ด้วยเครื่องมือหรือวิธีการศึกษา

โดยสรุป ความตระหนักจะส่งผลถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสำนึกจะเป็น พฤติกรรมภายนอก หรือภายในที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ข่าวสารจากสภาพแวดล้อม จากกิจกรรมต่าง ๆ จนนำไปสู่การปฏิบัติและการมีส่วนร่วมที่แสดงถึงความตระหนักหรือความสำนึกได้

Leavitt J. Harold (1964 : 12) กล่าวว่า กระบวนการของพฤติกรรมจะมีลักษณะที่เหมือนกันเป็นพื้นฐานอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน ความเหมือนกันของกระบวนการของพฤติกรรมนี้จะอธิบายได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. พฤติกรรมจะเกิดขึ้นได้ก็โดยที่ต้องมีสาเหตุมาทำให้เกิด (Behavior is Caused.)
 2. พฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นได้ก็โดยที่ต้องมีแรงกระตุ้นสิ่งใด สิ่งหนึ่งมากระตุ้นทำให้เกิด (Behavior is Motivated.)
 3. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นไปโดยมีจุดมุ่งหมายเสมอ (Behavior is Goal - Directed.)
- ส่วนประกอบทั้ง 3 ประการนี้ จะสัมพันธ์กันอยู่เป็นกระบวนการพฤติกรรม ที่จะมียู่เหมือนกันสำหรับมนุษย์ทุกคน โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นผู้ใดอยู่ในวัฒนธรรมใดก็ตาม ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงให้เห็นถึงกระบวนการของพฤติกรรม

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่าความตระหนักเป็นความสำนึก เป็นความรู้ตัวเป็นความเข้าใจของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งมีชีวิตที่เขาประสบในสิ่งแวดล้อมที่เขาอยู่ ดังนั้นความตระหนักหรือความสำนึกจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อมแล้วก่อให้เกิดการเรียนรู้ (Perception) จึงนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด การเรียนรู้และความสำนึกซึ่งจะนำไปสู่ความพร้อมที่จะแสดงการกระทำหรือพฤติกรรมต่อไปตามขั้นตอนและกระบวนการเกิดความสำนึก โดยองค์ประกอบตามที่กล่าวจะนำไปสู่ความรู้ (Knowledge), เจตคติ (Attitudes), ทักษะ (Skills) และการมีส่วนร่วม (Participation)

ความตระหนักในเรื่องนี้ เป็นการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อที่ ศนคติและความคิดเห็นที่เกิดผลการประเมินค่าความสำคัญเกี่ยวกับความตระหนักในด้านของการใช้พลังงานและวัสดุสำนักงานอย่างคุ้มค่าและให้ประโยชน์สูงสุดโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่มีสถาบันต่าง ๆ เช่นครอบครัว องค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน และสื่อมวลชนต่าง ๆ เป็นเครื่องกำหนดซึ่งประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ ความตระหนัก

ของการใช้พลังงานและวัสดุสำนักงาน (สิ้นเปลือง) อย่างคุ้มค่าจึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลในทางความรู้สึกและความพร้อมในการปฏิบัติที่จะส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมในการกระทำต่อไป

ความรู้เกี่ยวกับพลังงาน

ทรัพยากรพลังงานมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสิ่งมีชีวิต เป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ สสาร และพลังงาน ปัจจัยทั้งสองนี้ทำให้สิ่งมีชีวิตดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งต่อมามนุษย์ได้มีการศึกษาและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตมาทุกยุคทุกสมัย จนกระทั่งถึงปัจจุบันที่นักวิทยาศาสตร์ได้ศึกษาทั้งธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงของสสารและพลังงาน

มนุษย์รู้จักใช้พลังงานมาเป็นเวลานาน ชีวิตผูกพันอยู่กับพลังงานอย่างแยกไม่ออก ทั้งภายในร่างกายของเรา การดำเนินชีวิตประจำวันของเรา ตลอดจนสิ่งของเกือบทุกอย่างและสถานที่ทุกแห่งในโลกที่เราไปสัมผัส ไม่ว่าจะเป็นอาหารที่เรารับประทาน น้ำที่เราดื่ม อากาศที่เราหายใจ ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนแสงสว่าง ความอบอุ่น พลังขับเคลื่อนเครื่องจักร ยวดยานพาหนะ พลังงานในการผลิตอาหาร ตลอดจนแรงงานในร่างกายของคนและสัตว์ เราจึงเห็นได้ว่าพลังงานนั้นมีความผูกพันและสำคัญต่อชีวิตและการดำรงอยู่ของเราอย่างมาก

เมื่อเวลาล่วงเลยไปนับล้าน ๆ ปี สิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นก็มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงและมีรูปแบบหลากหลายขึ้น จากพืชและสัตว์เซลล์เดียวที่อาศัยอยู่ในน้ำกลายเป็นพืชและสัตว์ชั้นสูง เช่น สาหร่าย ปลา ปู หอย และขึ้นจากน้ำกลายเป็นสัตว์บก เช่น ไคโนเสาร์ ช้าง ม้า วัว ควาย ถึงคน เป็นต้น สิ่งไม่มีชีวิตในระบบนิเวศก็มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบของอากาศ ปริมาณของน้ำ จำนวนแร่ธาตุที่ละลายอยู่ในน้ำ หินที่เคยเป็นเปลือกโลกส่วนใหญ่ก็แตกสลายกลายเป็นทรายและดิน พืชได้ดูดซับอากาศ น้ำ และแร่ธาตุเข้าสู่ลำต้นแล้วปรุงเป็นอาหารด้วยพลังงานจากแสงอาทิตย์ รับเข้าทางใบเรียกว่าการสังเคราะห์แสง กลายเป็นอาหารซึ่งพืชใช้ในการสร้างความเจริญเติบโตแก่ตนเองและสะสมเอาไว้อีกส่วนหนึ่ง เมื่อพืชกลายเป็นอาหารของสัตว์และมนุษย์ แร่ธาตุและพลังงานก็จะหมุนเวียนถ่ายเทมาสู่สัตว์และมนุษย์ ช่วยให้เกิดพลังงานให้เกิดความเจริญเติบโตและมีพลังงานเคลื่อนไหวได้ และเมื่อพืช สัตว์และมนุษย์ถึงแก่ความตายลง ร่างกายและลำต้นก็เน่าเปื่อยผุพังไปบ้าง ส่วนที่เหลือเมื่อทับถมกันเป็นเวลายาวนานก็เกิดปฏิกิริยาทางเคมีและฟิสิกส์ทำให้เกิดการรวมตัวและแตกตัวของแร่ธาตุพลังงานต่าง ๆ เกิดเป็นสารประกอบและสารผสมขึ้นมากมาย แต่อย่างไรก็ตามสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตในชีวลักษณ์ก็ยังคงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องพึ่งพาอาศัยและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นแก่กันและกันเสมอมา

ความสัมพันธ์ระหว่างพลังงานกับสิ่งมีชีวิตที่เห็นได้ชัดก็คือ แสงอาทิตย์ อากาศ น้ำ และธาตุอาหารในดินเป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการคงอยู่และเจริญเติบโต ซึ่งวงจรจะหมุนเวียนต่อไป

แหล่งพลังงานแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือแหล่งพลังงานที่ใช้แล้วหมดสิ้นไป ไม่สามารถสร้างขึ้นมาใหม่ได้ และแหล่งพลังงานที่ใช้ได้ไม่สูญสิ้น

1. แหล่งพลังงานที่ใช้แล้วสูญสิ้น (Nonrenewable) ได้แก่พลังงานจาก ซากดึกดำบรรพ์ หรือ Fossil fuel ที่สำคัญ เช่น

ปิโตรเลียม โดยที่นำขึ้นมาจากใต้พื้นพิภพ มักจะมีลักษณะเป็นของเหลวสีดำ หรือน้ำตาล เป็นน้ำมันดิบ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่ น้ำมันเบนซิน น้ำมันก๊าด น้ำมันดีเซล น้ำมันเตา ยางมะตอย ตลอดจนถึงพลาสติก และยาฆ่าโรค ปิโตรเลียม นับเป็นพลังงานที่ใหญ่ที่สุดของโลก แต่ขณะนี้กำลังถูกใช้ร่อยหรอไปทุกที

แก๊สธรรมชาติ เป็นสารประกอบไฮโดรคาร์บอน อยู่ในสถานะที่มีความกดดันสูงมากในแหล่งแก๊สธรรมชาติ อาทิ เช่น มีเทน อีเทน โพรเทน บิวเทน และอาจมีบางส่วนเป็นของเหลว อุดหนุนปิแก๊ส เช่น เพนเทน เฮกเซน เฮปเทน และออกเทน และมีสารประกอบประเภทคาร์บอนไดออกไซด์ ไฮโดรเจนซัลไฟด์ และไนโตรเจน รวมอยู่ด้วย แก๊สธรรมชาติมีใช้กันอยู่ประมาณร้อยละ 18 ของปริมาณพลังงานทั้งหมดที่ใช้ต่อไป และมีแนวโน้มการใช้เพิ่มขึ้น

ถ่านหิน เกิดมาจากการทับถมและสะสมตัวเองเป็นเวลานานนับล้านปี ของซากสิ่งมีชีวิตจำพวกพืช และกลายเป็นถ่านหิน ด้วยอิทธิพลของแรงกดดันและความร้อน ถ่านหินก็เป็นสารประกอบไฮโดรคาร์บอน ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงที่มีปริมาณมากที่สุด คือ ราว 2 ใน 3 ของเชื้อเพลิงทั้งหมด ซึ่งในจำนวนนี้ราว 1 ใน 3 เป็นถ่านหินประเภทลิกไนต์ และราวร้อยละ 10 เป็น หินน้ำมัน ซึ่งปัจจุบันการผลิตน้ำมันจากหินน้ำมันยังมีต้นทุนสูงมากจนไม่คุ้มค่า

พลังงานนิวเคลียร์เป็นพลังงานที่คาดกันว่า จะเป็นคำตอบของปัญหาพลังงานโลก ในราวปี 2526 มีการใช้เพียงราวร้อยละ 2 ของพลังงานทั้งหมด มีโรงงานปฏิกรณ์นิวเคลียร์อยู่ 282 โรง ดำเนินการอยู่ในประเทศต่าง ๆ รวม 25 ประเทศ ภายในสิ้นศตวรรษนี้อาจมีเพิ่มขึ้นราว 100 โรง แต่ปัญหาราคาต้นทุนของการก่อสร้างโรงงานสูง และความไม่ไว้วางใจในความปลอดภัยของสาธารณชนจะเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญของความก้าวหน้าในอนาคต

2. แหล่งพลังงานที่ใช้แล้วไม่สูญสิ้น (Renewable) ได้แก่ พลังแสงอาทิตย์ พลังงานลม พลังงานน้ำ เป็นต้น ซึ่งขณะนี้กำลังค้นคว้าหาวิธีนำพลังงานนั้นมาใช้ให้ได้ผลสูงสุด สามารถทดแทนพลังงานที่สิ้นเปลืองและมีมลพิษได้ ทั้งหมดนั้นกำลังอยู่ในช่วงค้นคว้าวิจัยของนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งก็มีผลสืบหน้าออกมาเรื่อย ๆ คาดว่าในช่วงศตวรรษที่ 21 นี้ มนุษย์เราจะประสบความสำเร็จในเรื่องนี้อย่างสมบูรณ์

ในประวัติศาสตร์การใช้พลังงานยุคใหม่ของไทย เริ่มต้นขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเราได้มีโรงสีไฟซึ่งมีเครื่องจักรไอน้ำที่ใช้กลายเป็นเชื้อเพลิงขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย อารยธรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกตามแบบแผนของประเทศในภาคพื้นยุโรปเริ่มแพร่หลายเข้ามา ทำให้มีการสร้างสาธารณูปโภคใหม่ ๆ ขึ้นหลายชนิดขึ้น เช่น โรงจักรไฟฟ้า รถไฟ เรือกำปั่น แต่สิ่งที่ให้พลังงานความร้อนที่เป็นหลักก็ยังคงเป็นฟืนและแกลบอยู่เช่นเดิมอย่างไรก็ตาม เมื่อเริ่มมีการใช้รถยนต์เป็นพาหนะ ก็เริ่มมีการนำเข้าน้ำมันเบนซินและน้ำมันก๊าดจากต่างประเทศ เพื่อใช้จุดตะเกียงให้แสงสว่างตามบ้านเรือนและถนนหนทาง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2437 จึงเริ่มมีกิจการค้าน้ำมันขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย บริษัทแรกได้แก่ บริษัทแอสตันคาร์ค ออยล์ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของบริษัท เอสโซ่ แอสตันคาร์ค ในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ.2441 เริ่มมีการใช้ไฟฟ้าในประเทศไทย โดยบริษัทไฟฟ้าสยาม มีสำนักงานและโรงจักรไฟฟ้าตั้งอยู่ข้างวัดบูรณะวรวิหาร เดินเครื่องจักรไอน้ำซึ่งใช้แกลบและฟืนเป็นเชื้อเพลิงหลัก นับได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศแรกในเอเชียอาคเนย์ที่มีไฟฟ้าใช้

การนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อใช้ในยานพาหนะและให้แสงสว่างได้เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ไม่เพียงแต่เพราะรถยนต์ที่เคยมีเพียง 412 คัน ในสมัยรัชกาลที่ห้าได้เพิ่มขึ้นเป็นหลายพันคันเท่านั้น แต่ยังมียานพาหนะอื่น ๆ เพิ่มขึ้นทั้งเรือยนต์และเครื่องบิน สถิติมูลค่าการนำเข้าน้ำมันแร่ (น้ำมันเบนซินและน้ำมันก๊าด) ใน พ.ศ.2467 นำเข้ามากว่า 6 ล้านบาท คิดเป็นปริมาณมากกว่า 2 ล้านแกลลอน

จากความต้องการใช้พลังงานที่เพิ่มขึ้นมากนั่นเอง ทำให้เกิดนโยบายสำรวจ ค้นหาแหล่งพลังงานภายในประเทศเอง ในปี พ.ศ.2464 ได้มีการว่าจ้างนักธรณีวิทยาชาวอเมริกันเข้ามาสำรวจหาถ่านหินและน้ำมันปิโตรเลียม โดยมีเป้าหมายเพื่อนำมาใช้ในกิจการรถไฟทดแทนการใช้ฟืน และปีเดียวกันนั่นเอง ได้มีการก่อตั้งบริษัทถ่านศิลาสยามขึ้นดำเนินการผลิตถ่านหินที่ตำบลเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงในโรงจักรไฟฟ้าสามเสนของรัฐบาล

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การใช้น้ำมันเชื้อเพลิงขยายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้น จึงได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการเก็บรักษาเชื้อเพลิงขึ้นในปี 2474 ต่อมาในปี พ.ศ.2483 ประเทศไทยได้มีโรงกลั่นน้ำมันเป็นครั้งแรกที่ช่องนนทรี กรุงเทพฯ ดำเนินการโดยกรมพลังงานทหาร มีกำลังการผลิตวันละ 1,000 บาร์เรล โรงงานนี้ได้เลิกกิจการไปในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง

การใช้พลังงานในประเทศไทย ในปี พ.ศ.2493 ได้เริ่มมีการพัฒนาการทำเหมืองถ่านหินที่จังหวัดกระบี่ และอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ในปีเดียวกันนี้ ประเทศไทยได้เริ่มใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสำรวจน้ำมันที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และสามารถเจาะพบน้ำมันเป็นหลุมแรกในปี พ.ศ.2496

การขุดเจาะน้ำมันและแก๊สธรรมชาติ ในประเทศไทย การพบแหล่งน้ำมันที่อำเภอฝาง และความต้องการใช้น้ำมันที่เพิ่มขึ้นอย่างมากภายในประเทศ ทำให้มีการก่อสร้างโรงกลั่นน้ำมันขึ้นเป็นลำดับ ดังนี้ พ.ศ.2502 สร้างโรงกลั่นน้ำมันฝาง มีกำลังการผลิตวันละ 1,000 บาร์เรล พ.ศ.2503 สร้างโรงกลั่นน้ำมันไทย (ไทยออยล์) ปัจจุบันมีกำลังการผลิตวันละ 65,000 บาร์เรล พ.ศ.2506 ตั้งโรงกลั่นน้ำมันของบริษัทเอสโซ่ แสตตินคาร์ด ปัจจุบันมีกำลังการผลิต 63,000 บาร์เรล และ พ.ศ.2507 โรงกลั่นน้ำมันทหารที่ 2 (โรงกลั่นน้ำมันบางจาก) ปัจจุบันดำเนินการโดย บริษัทบางจากปิโตรเลียม มีกำลังการผลิตวันละ 65,000 บาร์เรล

สำหรับแหล่งถ่านหินแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เป็นแหล่งถ่านหินที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ในปัจจุบันมีปริมาณสำรองประมาณ 1,490 ล้านตัน จากปริมาณสำรองถ่านหินทั้งประเทศประมาณ 1,736 ล้านตัน มีการค้นพบตั้งแต่ปี พ.ศ.2498 ยังผลทำให้เกิดการพัฒนาแหล่งเชื้อเพลิงธรรมชาติของประเทศไทยครั้งใหญ่ที่สุด โดยการลงทุนทำเหมืองขนาดใหญ่เพื่อนำถ่านหินถ่านหินถ่านหินมาใช้ประโยชน์ ซึ่งปัจจุบันใช้สำหรับโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าที่แม่เมาะเป็นสำคัญ

มนัส สุวรรณ (2539 : 140 - 143) ได้กล่าวว่าทรัพยากรสามารถแบ่งได้หลายประเภท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะสำคัญที่ใช้เป็นการแบ่งประเภทของทรัพยากรที่นิยมทั่วไปใช้ลักษณะที่สำคัญ 3 ลักษณะพื้นฐาน

1. แบ่งตามลักษณะการเกิด ทรัพยากรถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามลักษณะการเกิด คือ ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources) และทรัพยากรที่มนุษย์เข้าไปมีส่วนดัดแปลงหรือเสริมสร้างขึ้นมา (Man-Related Resources)
2. แบ่งตามลักษณะการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะการใช้ประโยชน์ คือ ทรัพยากรที่สามารถสร้างทดแทนขึ้นมาใหม่ได้ (Renewable Resources) และทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างทดแทนขึ้นมาใหม่ได้ (Non-Renewable Resources)
3. แบ่งตามหลักเศรษฐศาสตร์ โดยอาศัยพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ทรัพยากรถูกจัดแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ทรัพยากรที่มีคุณค่า และมีวันเสื่อมสูญ (Valuable and Exhaustable Resources) ทรัพยากรที่มีคุณค่าและไม่มีวันเสื่อมสูญ (Valuable and non - Exhaustable Resources) และทรัพยากรที่ไม่มีคุณค่าและไม่มีวันเสื่อมสูญ (Non - Valuable and non - Exhaustable Resources)

การแบ่งประเภทของทรัพยากรทั้ง 3 ลักษณะไม่ได้เป็นการตัดขาดประเภทออกจากกัน โดยสิ้นเชิง หากแต่กำหนดเพื่อให้เห็นลักษณะชัดเจน ทรัพยากรอย่างใดอย่างหนึ่งสามารถจัดเข้าประเภทของทรัพยากรใน 3 ลักษณะได้ทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น ทรัพยากรแร่ธาตุจัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติตามลักษณะการเกิด จัดเป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างทดแทนขึ้นมาใหม่ได้ตามลักษณะการใช้ประโยชน์ และเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีวันเสื่อมสูญตามหลักเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น

ลักษณะและความสำคัญของทรัพยากรแต่ละชนิดในเชิงนิเวศวิทยา ทรัพยากร คือ องค์ประกอบอย่างหนึ่งของระบบนิเวศ ถ้าเรากล่าวถึงพืช ป่าไม้ และสัตว์ป่า ทรัพยากรเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่เป็นสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ แต่ถ้าเรากล่าวถึง ดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุ และพลังงาน ทรัพยากรเหล่านี้จะเป็นองค์ประกอบที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิตในระบบนิเวศ ในเชิงวิทยาเช่นกัน องค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบนิเวศย่อมมีตำแหน่งหน้าที่เป็นการเฉพาะระบบ องค์ประกอบที่เป็นสิ่งมีชีวิตจะเป็นผู้ผลิตหรือผู้บริโภคแล้วแต่กรณี ส่วนองค์ประกอบที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิตอาจเป็นสารวัตถุดิบจำเป็นหรือแร่ธาตุอาหารหรือแหล่งพลังงานสำหรับสิ่งมีชีวิต อย่างไรก็ตามเนื่องจากเรากำลังให้ความสนใจอยู่ในส่วนของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญและความจำเป็นอย่างมากสำหรับมนุษย์เท่านั้นที่จะนำมากล่าวต่อไป ทรัพยากรเหล่านี้คือ น้ำ ดิน อากาศ ป่าไม้ แร่ธาตุ และทรัพยากรเชื้อเพลิง

ความรู้เกี่ยวกับวัสดุสำนักงาน (วัสดุสิ้นเปลือง)

ความรู้เกี่ยวกับวัสดุสำนักงาน ซึ่งในที่หมายถึง วัสดุสิ้นเปลือง ที่กำหนดจำแนกประเภทไว้ในหนังสือราชการเกี่ยวกับการจำแนกประเภททรายจ่ายตามงบประมาณของสำนักงานประมาณ เช่น กระดาษอัดสำเนา หรือ กระดาษโรเนียว กระดาษถ่ายเอกสาร กระดาษที่ใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ กระดาษปกสีต่าง ๆ กระดาษโปสเตอร์ กระดาษคาร์บอน กระดาษไขธรรมดา กระดาษไขคอมพิวเตอร์ กระดาษไขเขียน สมุดในการใช้งานธุรการเอกสารขนาดต่าง ๆ หมึกอัดสำเนาหรือหมึกโรเนียว ผ้าหมึกพิมพ์ดีด ผ้าหมึกพิมพ์เครื่องคิดเลข ผ้าหมึกพิมพ์เครื่องคอมพิวเตอร์ แผ่นโฟม ดินสอ ปากกา อุปกรณ์เครื่องเขียนต่าง ๆ เป็นต้น

ซึ่งวัสดุสำนักงานดังกล่าวเหล่านี้ ก็เป็นผลผลิตที่เกิดมาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นวัตถุดิบนั่นเอง เช่น กระดาษต่าง ๆ ก็ทำมาจากต้นไม้หลากหลายชนิด ซึ่งจะต้องตัดโค่นมาดำเนินการตามขบวนการทางการผลิต และในการดำเนินกิจกรรมประจำวันหนึ่ง ๆ คนเราได้ใช้กระดาษในการปฏิบัติงานทั้งในหน่วยงาน และที่บ้านมาน้อยเพียงใด ต่อคน ต่อวัน ถ้ารวมกันปริมาณทั้งประเทศ ทั้งภูมิภาค หรือทั้งหมดทุกภูมิภาคทั่วโลก ปริมาณการใช้กระดาษต่อวันจะ

มากมายมหาศาลเพียงใด ซึ่งในขณะนี้ทรัพยากรป่าไม้กำลังถูกคุกคามจากการเกิดความเสื่อมโทรม และจากการนำพื้นที่ไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ ที่ขาดการควบคุม เนื่องจากสภาวะกดดันจากมนุษย์ที่เพิ่มขึ้น และนำไปผลิตประกอบการเป็นผลผลิตอื่น ๆ จากการสูญเสียจำนวนต้นไม้เป็นจำนวนมากจะลดปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ การอยู่รอดของป่าไม้จึงขึ้นอยู่กับ การยอมรับและการให้ความคุ้มครองคุณค่า (Value) ทางหนึ่งที่จะเป็นการช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยทางอ้อม คือการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติให้คุ้มค่า ไม่ใช่ใช้อย่างสิ้นเปลืองและใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุด เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับระดับตำแหน่ง

Ralph Linton (อ้างใน โสภี ชูแสง 2538 : 28) นักมนุษยวิทยาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับตำแหน่งไว้ว่า มีสถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึงเมื่อบุคคลมีตำแหน่ง (Position) มีสิทธิและหน้าที่รับผิดชอบตามที่ตำแหน่งกำหนดบทบาทไว้

Talcott Parson (อ้างใน ทิตยา สุวรรณชฎ 2524 : 39-40) เชื่อว่า สถานะตำแหน่งของบุคคลเป็นสิ่งที่มียอยู่แล้ว บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งโดยอมจะทำหน้าที่ตามแบบฉบับของตำแหน่งนั้น การที่บุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน จะมีบทบาทหน้าที่ในการที่จะต้องปฏิบัติงานตามบทบาทที่กำหนดไว้ที่จะทำงานที่รับผิดชอบ

วราพร ศรีสุพรรณ (2539 : 63) ได้กล่าวว่า บุคลากรเป้าหมายที่รับความรู้เป็นกลุ่มบุคลากรที่สำคัญยิ่ง ซึ่งมีความแตกต่างทางอายุ เชื้อชาติ ภูมิการศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจ ภูมิภาค อาชีพ และภูมิฐานะที่แตกต่างกัน จึงทำให้ความสามารถในการรับรู้แตกต่างกัน ผู้สอนและผู้สร้างโปรแกรมต้องตระหนักไว้เสมอ อย่างไรก็ตามคุณลักษณะของผู้เรียนสิ่งแวดล้อม ต้องมีดังนี้ (1) มีพื้นความรู้และแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ (2) มีความสามารถมองภาพรวมได้ดี และการผสมผสานคดีด้วย (3) มีความสามารถเชิงวิเคราะห์และประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถสร้างภาพการแก้ไขได้กระจ่าง (4) มีความสามารถวางแผนการจัดการ (5) มีความสามารถในการหา / คิดหา "จำนวน" หรือสร้างรูปธรรมได้ดี และ (6) เป็นบุคคลที่ทันสมัย / ทันต่อเหตุการณ์ ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาว่า จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ

ไพโรจน์ สิทธิปรีชา (2523 : 45) ได้กล่าวว่า ความอดสาหะในการปฏิบัติงานของข้าราชการนั้น หมายถึงความขยันหมั่นเพียร ปฏิบัติหน้าที่การงานโดยการทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ มีความอดทน สู้งาน ไม่ย่อท้อ ไม่เกียจคร้าน ไม่เฉื่อยชา อุทิศเวลาให้กับงาน

ราตรี ภารา (2538 : 14) กล่าวว่า มนุษย์เป็นตัวการสำคัญที่สุดในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ตรงจุดที่สุด

คือ การแก้พฤติกรรมของคนอันเป็นสาเหตุของปัญหา ซึ่งจะแก้ปัญหาได้ดีกว่าการใช้เทคโนโลยีตามแก้ ปัญหาที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวและความมั่งง่ายของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งการร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติและการเกิดภาวะมลพิษ

ในกรอบอัตรากำลังของหน่วยงานส่วนกลางของรัฐ แต่ปฏิบัติงานอยู่ในส่วนภูมิภาคของข้าราชการครู ข้าราชการพลเรือนและลูกจ้างในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง โดยวัดความมีจริยธรรมในการจัดการทรัพยากรของบุคลากรตามตำแหน่งหน้าที่จากระดับต่ำสู่ระดับบน โดยแยกช่วงของระดับ ดังนี้ ลูกจ้าง ข้าราชการระดับ 1 - 3 ข้าราชการระดับ 4 - 5 ข้าราชการระดับ 6 - 7 และ ข้าราชการระดับ 8 ขึ้นไป

จากการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าบุคคลเมื่อถูกแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งใด ย่อมมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบตามตำแหน่งที่กำหนดไว้เช่นเดียวกัน บทบาทหน้าที่ที่กำหนดความรับผิดชอบไว้แล้ว ย่อมต้องปฏิบัติตามหน้าที่นั้น แต่ผู้ศึกษาคาดว่าตำแหน่งหน้าที่และงานที่รับผิดชอบ น่าจะมีผลต่อระดับการมีจริยธรรมและความรับผิดชอบในการจัดการทรัพยากร จึงได้กำหนดไว้เป็นตัวแปรอิสระตัวหนึ่ง ซึ่งจะมีผลต่อการจัดการทรัพยากรของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่และสังคมส่วนรวม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2536 : 69 - 71) ได้กล่าวว่า ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ที่สำคัญ คือ สังคมต้องมีความมั่นคง ไม่ต้องมีความสนใจเรื่องของการเปลี่ยนแปลง เพราะเชื่อว่าถ้าส่วนประกอบหนึ่งส่วนประกอบใดของสังคมเปลี่ยนไป ส่วนประกอบอื่นจะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงไปด้วย เพื่อที่จะให้สังคมส่วนรวมมีความมั่นคงต่อไป

ลักษณะธรรมชาติของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ได้มีข้อสมมุติฐานที่สำคัญ กล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ดังนี้

1. ทุกสังคมประกอบขึ้นด้วยการบูรณาการรวมหน่วย (Integration) ของหน่วยต่าง ๆ หรือส่วนประกอบ หรือองค์ประกอบต่าง ๆ ทางสังคม
2. ทุกองค์ประกอบของสังคมแต่ละส่วนจะทำหน้าที่ หรือทำประโยชน์ซึ่งกันและกัน เพื่อความสมบูรณ์และความอยู่รอดทางสังคม
3. ทุกสังคมมีแนวโน้มที่จะรักษาสมดุลภาพ
4. ทุกสังคมจะมีความมั่นคง เนื่องจากสมาชิกในสังคมมีความสอดคล้องและความเข้าใจซึ่งกันและกันในเรื่องของสถานภาพ ค่านิยม

Talcott Parsons (1951 อ้างในสัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2536 : 69-71) ได้กล่าวว่า ระบบการกระทำ (Action systems) ทุกระบบ ไม่ว่าจะเป็นระบบวัฒนธรรม (Cultural) สังคม (Social) บุคลิกภาพ (Personality) และอินทรีย์ภาพ (Organismic) จะต้องแก้ไขปัญหา 4 ประการ ซึ่งมีความจำเป็นเพื่อให้ระบบอยู่รอด ปัญหา 4 ประการ มีดังนี้

1. การปรับตัว (Adaptation) ระบบการกระทำทั้งหมดต้องหาหรือจัดการกับทรัพยากรจากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติให้กับสมาชิกในระบบอย่างมีประโยชน์และเหมาะสม ถ้าหากเป็นระบบสังคม สถาบันเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญที่จะคิดหาเทคนิควิธีการต่าง ๆ และวิธีการจัดการทรัพยากรเพื่อให้สมาชิกในสังคมได้ใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

2. การบูรณาการรวมหน่วย (Integration) ระบบการกระทำทั้งหมดต้องผสมผสานความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหรือส่วนต่าง ๆ ภายในระบบอย่างกลมกลืนกัน เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น ระบบสังคมจะมีสถาบันกฎหมายที่มีบทบาทสำคัญต่อการประสานความกลมกลืนกัน หรือทำให้หน่วยหรือส่วนต่าง ๆ ภายในสังคมมีความสามารถที่จะทำงานร่วมกัน และมีความสามัคคีต่อกัน

3. การดำเนินไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ (Goal Attainment) ระบบการกระทำทั้งหมดต้องมีวัตถุประสงค์และการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรต่าง ๆ ก็เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของระบบ ในระบบสังคมสถาบันการเมืองจะมีระบบสำคัญต่อการปฏิบัติงานหรือการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของส่วนหรือองค์ประกอบของสังคมที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้

4. ความเครียด (Latency) ระบบการกระทำทั้งหมดต้องมีการจัดการกับหน่วยหรือส่วนต่าง ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ระบบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาของแบบแผนของการรักษาความสมดุล และต้องมีการช่วยลดความตึงเครียดภายในหน่วยงานหรือส่วนต่าง ๆ ภายในระบบที่เกี่ยวข้องกัน ปัญหาของการจัดการความตึงเครียดในระบบสังคม อาจจะถูกกล่าวได้ว่าสถาบันครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่มีบทบาทต่อการแก้ไขปัญหามาของความเครียดทางสังคม

แนวความคิดนี้อาจจะสรุปได้ว่า สมาชิกในสังคมเป็นผู้ที่แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคม และมองสังคมเป็นระบบแก้ความเครียดเมื่อเกิดมีปัญหาดัง ๆ ขึ้น มีการแลกเปลี่ยนและมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างมาก ซึ่งหมายความว่า นอกจากสถาบันต่าง ๆ จะทำหน้าที่ของสถาบันอย่างเต็มที่แล้ว แต่ละสถาบันจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอีกด้วย ทำให้เกิดสภาวะของความสมดุลในระบบสังคม (Equilibrium) หรือกล่าวได้ว่า “กระบวนการทั้งหมดเกี่ยวข้องกันกับการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง แต่อาจจะแตกต่างกับกระบวนการที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่มาจากโครงสร้างทางสังคม”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2541 - 2544 (2541 : 60 - 62) การพัฒนากลไกการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคนและสังคม เพื่อให้การปรับแผนพัฒนาคนและสังคมสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเห็นควรให้พิจารณาปรับปรุงระบบบริหารการจัดการ ดังนี้

(1) การปรับปรุงระบบการจัดสรรงบประมาณ

(1.1) ให้ความสำคัญระดับสูงสำหรับการดำเนินงานตามแนวทางสำคัญ ๆ ที่กำหนดไว้ข้างต้น โดยเฉพาะสนับสนุนให้คงสัดส่วนงบประมาณของภาครัฐในด้านความช่วยเหลือประชาชนผู้ด้อยโอกาส และการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาคนและสังคมอย่างเพียงพอ และอย่างน้อยให้มีสัดส่วนเท่าที่ ได้รับจัดสรรในปี 2541 พร้อมทั้งพิจารณาหามาตรการในการช่วยเหลือองค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับผลกระทบจากยอดเงินบริจาคที่ลดน้อยลง อันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

(1.2) พิจารณายกเลิกหรือชะลอโครงการที่ไม่มีความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งการปรับลดงบประมาณสำหรับโครงการที่มีความสำคัญลำดับต่ำ โดยพิจารณายกเลิกโครงการเก่าที่ทำมานานจนหมดความจำเป็น โดยพิจารณายกเลิกโครงการ/งานที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดและทิศทางตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 หรือไม่พร้อมที่จะดำเนินการหรือโครงการเก่าที่ทำมานานจนหมดความจำเป็น หรือไม่ผ่านการพิจารณาตามขั้นตอน หรือต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศสูง รวมทั้งชะลอโครงการ/งานใหม่ที่ต้องเนื่องบางโครงการซึ่งสามารถเลื่อนการดำเนินงาน โดยไม่กระทบต่อการแก้ปัญหาคนและสังคม คือ โครงการ/งานที่มีค่าใช้จ่ายสูงเกินความจำเป็น หรือดำเนินการล่าช้า หรือเป็นโครงการมานานจนบางส่วนหมดความจำเป็น

(1.3) ปรับปรุงระบบบริหารจัดการและระบบงบประมาณเพื่อกระจายอำนาจให้ครอบครัว ชุมชน องค์กรระดับจังหวัดและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคนและสังคมมากขึ้น ควบคู่กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบัน องค์กรส่วนท้องถิ่น รวมทั้ง อบต. เพื่อให้มีขีดความสามารถในการคิดริเริ่ม วางแผน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(2) การปรับปรุงกลไกการบริหารจัดการ สนับสนุนการประสานการจัดทำแผนปฏิบัติการในเรื่องสำคัญ ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน เพื่อให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการประสานเครือข่ายความร่วมมือกับภาคเอกชนและประชาชนด้วย

ผู้ศึกษาจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่และสังคมส่วนรวมมาเป็นตัวแปรอิสระ ในการศึกษาตัวมูลตากรในการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในการปฏิบัติงานในกิจวัตรประจำวันและการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมส่วนรวม

ซึ่งความร่วมมือร่วมใจอย่างจริงจังและต่อเนื่องจากทุกฝ่าย นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองแล้ว ยังเป็นผลดีต่อส่วนรวมของประเทศชาติอย่างยิ่ง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาจริยธรรมในการจัดการทรัพยากรของบุคลากร ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จริยธรรมในการจัดการทรัพยากร ซึ่งจะต้องประกอบด้วย วินัยในการควบคุมตนเองของแต่ละบุคคล รู้ว่าการกระทำใดเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด สมควรที่จะกระทำหรือไม่ การเคารพเชื่อฟังในกฎระเบียบ ประกอบไปด้วยพฤติกรรมของคนที่จะแสดงออกมาถึงความสำนึกและตระหนักในการกระทำของตน ดังจะได้อธิบายในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ

ชวนปลื้ม บุญนาค (อ้างใน พจน์ สุภพิชน์. 2541 : 26) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการฝึกอบรมด้านการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมของนักบริหารในหน่วยงานของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาความต้องการฝึกอบรมด้านการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่ระดับบริหารของรัฐ พบว่าทำให้เจ้าหน้าที่ระดับบริหารของภาครัฐที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จันทร์สม แสงทอง (อ้างใน ปรีชา ตั้งตฤณกุล. 2541 : 32) ได้ศึกษาความคิดเห็นในการอนุรักษ์พลังงานไฟฟ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันของพนักงานในองค์กรเอกชน พบว่าพนักงานในองค์กรเอกชน มีความคิดเห็นในทางเห็นด้วยกับการอนุรักษ์พลังงานไฟฟ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และพบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น คือ ลักษณะที่อยู่อาศัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากผลการศึกษาดังกล่าว มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้มีสิ่งแวดล้อมศึกษาในเรื่องการอนุรักษ์พลังงานไฟฟ้าตั้งแต่เด็ก ข้าราชการควรเป็นตัวอย่างที่ดีให้ประชาชนเห็นในเรื่องนี้ และการโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงานไฟฟ้าผ่านสื่อต่าง ๆ ควรมีรูปแบบและขอให้มืออย่างสม่ำเสมอ

สุรินทร์ เศรษฐมานิต (อ้างใน วิมลพรรณ ทองเกล็ด 2541 : 5) ได้เสนอแนะว่า ควรให้มีการปรับเจตคติของประชาชนเกี่ยวกับพลังงานเพื่อนำไปสู่ระบบสังคม และเศรษฐกิจที่ต้องการใช้อยู่บนพื้นฐานของพลังงาน ตลอดจนการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน

กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ดำเนินการเรื่องการประหยัดพลังงานโดยจัดให้มีโครงการอนุรักษ์พลังงานในประเทศไทยขึ้น (Energy Conservation in Thailand) ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากประเทศญี่ปุ่นในด้านผู้เชี่ยวชาญและเอกสารเกี่ยวกับวิธีการประหยัดพลังงาน เสนอแนะวิธีการประหยัดพลังงาน และการดำเนินงานของ

หน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการประหยัดพลังงานภายในประเทศ มีระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 - 2541 ได้มีการตีพิมพ์เอกสารเผยแพร่ถึงวิธีการประหยัดการใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน การประหยัดไฟฟ้าในระบบปรับอากาศสำหรับอาคารสำนักงาน แนวทางการประหยัดพลังงานในบ้านที่อยู่อาศัย ข้อเสนอแนะการประหยัดพลังงานในอาคาร และการจัดให้มีการรณรงค์เรื่องการประหยัดพลังงาน และสาระเกี่ยวกับการประหยัดพลังงานทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เช่น โครงการประหยัดไฟฟ้าหารสองของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ทั้งนี้โดยคาดว่าจะการรณรงค์ด้วยวิธีเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นให้ประชาชนสำนึกในความจำเป็นที่จะต้องประหยัดการใช้พลังงานและสร้างพฤติกรรมของการประหยัดพลังงานขึ้นได้ในที่สุดแล้วคงจะเป็นผลให้เกิดการใช้พลังงานอย่างประหยัดในทุกรูปแบบและทุกโอกาส

หน่วยงานต่าง ๆ ของทางราชการ มองเห็นความจำเป็นและบทบาทสำคัญในเรื่องที่จะสร้างความตระหนัก ปลุกจิตสำนึกเกี่ยวกับจริยธรรมของ"คน"และก่อให้เกิดการประหยัดพลังงานของบุคลากรในหน่วยงาน เพราะบุคลากรเหล่านี้มีบทบาทในการบริโภครักษาทรัพยากรที่สำคัญมาก เพราะต้องใช้ทรัพยากรอยู่เป็นประจำในชีวิตของการปฏิบัติงานประจำ เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาล การให้ความสนใจในเรื่องนี้จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้กษัตริย์ทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลดียิ่งขึ้น

พลังงานตามที่กล่าวมาข้างต้น มีอัตราการใช้ค่อนข้างสูงเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นที่ยอมรับและเข้าใจกันว่าพลังงานเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ขณะนี้มีการค้นพบปัญหาและผลกระทบมากมายอันเกิดจากการบริโภคพลังงานที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่เรารู้ว่าพลังงานเริ่มร่อยหรอลงไป การเข้ามาของ "อารยธรรม หรือ ความเจริญ" ที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้น ได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติลงทีละเล็กทีละน้อย ยังผลทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมดูเหมือนจะทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกที ดังนั้นจึงเริ่มมีการเรียกร้องให้ประหยัดพลังงาน โดยใช้ให้น้อยลง ใช้ให้คุ้มค่า การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก จริยธรรมเกี่ยวกับการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และชักชวนให้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเสาะหาพลังงานใหม่มาทดแทน เพื่อให้โลกของเราคงสภาพอยู่ได้ตลอดไป

ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการใช้ทรัพยากร ซึ่งประกอบด้วย การที่บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม โดยทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา การให้ความสนใจในด้านการบริหารด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมาตรการประหยัดและการอนุรักษ์พลังงานของรัฐบาล การศึกษาถึงวิถีชีวิตของคนไทย การสร้างจิตสำนึกที่ดี ดังจะได้อธิบายในงานวิจัยดังต่อไปนี้

เกษม จันทร์แก้ว (2536 : 76) เสนอหลักการจัดตั้งแวดล้อมศึกษาว่า

“หลักการจัดตั้งแวดล้อมศึกษา เน้นให้ผู้เรียนรู้ตระหนักว่าตนเองมีบทบาทต่อสังคม มีทิศทางที่ชัดเจนและถูกต้องตามหลักวิชาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ประกอบได้อย่างเหมาะสม โดยพิจารณาความเป็นไปได้ทั้งมุมกว้างและมุมลึกทุกด้าน ผลการตอบสนองจากการดำเนินตามหลักการที่กำหนดไว้ สามารถทำให้สิ่งแวดล้อมและระบบสิ่งแวดล้อมศึกษาเอื้อให้เกิดผลอย่างยั่งยืน และต่อเนื่องตลอดไป”

ประเวศ วะสี (2534 : 632) ได้ศึกษาวิถีชีวิตของคนยุคปัจจุบันยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ เพราะได้เกิดเป็น โครงสร้างที่ถักทอกันขึ้นมาอย่างหนาแน่นแล้วทั้งทางด้านความคิด จิตใจ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง เมื่อเป็น โครงสร้างที่องค์ประกอบต่าง ๆ เชื่อมโยงกันอย่างหนาแน่นแล้ว ย่อมยากต่อการรื้อถอนแต่เป็นเรื่องที่แก้ไขไม่ได้ ไม่ว่าเราจะถกเถียงทฤษฎีพัฒนาใด ๆ วิกฤตสิ่งแวดล้อมเผชิญหน้าเราอยู่แล้วอย่างเที่ยงแท้แน่นอน ในการที่จะแก้ไขคงจะต้องทำอะไรหลาย ๆ อย่าง ทั้งในด้านการเมือง ทิศทางการพัฒนา การกระจายอำนาจการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อม ไปสู่ชุมชน เพิ่มบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน ความตระหนัก การประหยัด และการแสวงหาพลังงานทดแทน ฯลฯ การที่การกระทำเหล่านี้จะสำเร็จได้ต้องมีการสร้างจิตสำนึกใหม่ในเรื่องสิ่งแวดล้อม “การเจริญสติเป็นการสร้างจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมที่ยิ่งใหญ่ เจริญสติแล้วย่อมไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้แบบขาดสติและการพัฒนาแบบขาดสตินำไปสู่ความรุนแรงและการทำลายล้างสูงบนเส้นทางแห่งศานตินิเวศธรรม การเจริญสติเป็นสิ่งจำเป็น มนุษย์ต้องการกระบวนการเรียนรู้ใหม่”

ปรมะ สตะเวทิน (2523 เล่ม 2 : 1) มาตรการการประหยัดและการอนุรักษ์พลังงานสามารถทำได้ 2 ทาง คือ

1. ด้านเทคโนโลยี คือ การพยายามหาเทคนิคใหม่ ๆ ซึ่งจะช่วยประหยัดหรือลดการใช้พลังงานมาใช้แทนเทคนิคเก่า ๆ เช่น ระบบรถยนต์ที่ปรับปรุงให้ใช้กับน้ำมันชนิดต่าง ๆ เพื่อประหยัดเชื้อเพลิง

2. ด้านมนุษย์และสังคมซึ่งเป็นผู้ใช้พลังงานจะต้องสร้างเจตคติ และความเข้าใจถึงการขาดแคลนพลังงานยอมรับความคิดเรื่องการสงวนรักษาหรือการอนุรักษ์พลังงาน ซึ่งเป็นการประหยัดพลังงานโดยไม่ต้องอาศัยการค้นคว้าด้านเทคโนโลยี

ความรับผิดชอบในหน้าที่และสังคมส่วนรวม ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของบุคลากร โดยการเข้าร่วมกิจกรรมในเรื่องของการใช้ทรัพยากรซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาของชุมชนและสังคมส่วนรวม ดังจะได้กล่าวในงานวิจัยต่อไปนี้

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527 : 6) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญในเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

ปรัชญา เวสารัชช์ (อ้างใน คารา เรือนเบ็ง. 2540 : 24) ได้นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการที่ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยความพยายาม หรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตนในกิจกรรม ซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) มีประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนา

(2) ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน หรือ ทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงินทุน วัสดุ สำหรับใช้ในกิจกรรมการพัฒนา

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วม มีความสำคัญในการปฏิบัติงานในองค์กรต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จด้วยดี การมีส่วนร่วมมีหลายรูปแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม การมีส่วนร่วมก็คือ การร่วมกันศึกษาปัญหา การร่วมกันวางแผน การร่วมปฏิบัติงาน การร่วมติดตามและประเมินผล เพื่อจะนำไปสู่การทำงานที่ดี มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนต่อไป และเป็นตัวประกอบร่วมกับตัวแปรอิสระ สำหรับการศึกษาริยธรรมในการจัดการทรัพยากรของบุคลากร ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

สรุปเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

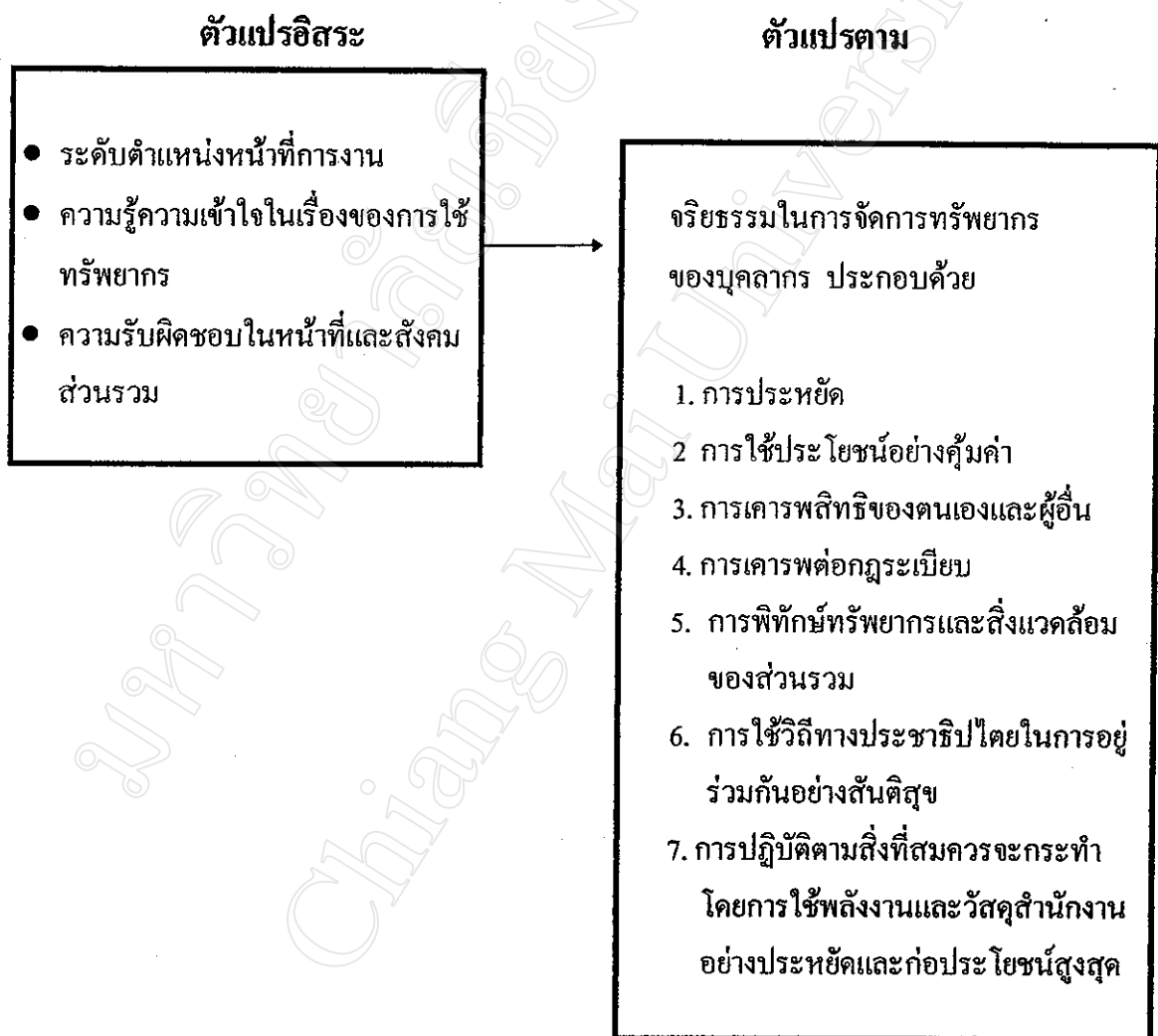
จากการรวบรวมเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้นำส่วนที่เกี่ยวข้องในการศึกษาริยธรรมในการจัดการทรัพยากรของบุคลากร และได้แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งนับวันจะมีแนวโน้มความต้องการใช้ทรัพยากรสูงขึ้น แต่เนื่องจากทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด เพื่อเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรในหน่วยงานได้สังเกตเห็นถึงปัญหาและความสำคัญของการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าให้ประโยชน์สูงสุด และเพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้บุคลากรมีจริยธรรมในอันที่จะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จึงควรเน้นเกี่ยวกับการจัดการด้านการใช้ทรัพยากร การให้ความรู้ความเข้าใจถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบส่วนบุคคลและส่วนรวมการเสริมสร้างจริยธรรมในการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ้มค่าได้ประโยชน์สูงสุด เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น การเคารพต่อกฎระเบียบที่องค์กร สังคม

วางไว้ ช่วยกันพิทักษ์รักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิถีทางประชาธิปไตยในลักษณะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และการกระทำใด ๆ ก็ตามในสิ่งที่คิดว่าสมควรกระทำเพื่อลดปริมาณการใช้ทรัพยากร เพื่อให้ยั่งยืนในอนาคตและยังเป็นการช่วยกันแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้ศึกษาคาดว่าลักษณะของบุคลากรที่มีระดับตำแหน่งหน้าที่การงานที่แตกต่างกันกับการมีความรู้ความเข้าใจ ความรับผิดชอบในหน้าที่และสังคมส่วนรวมซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ จะมีผลต่อตัวแปรตามคือ จริยธรรมในการจัดการทรัพยากรของบุคลากร ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

กรอบแนวความคิดในการศึกษา

ผู้ศึกษาได้อาศัยแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับจริยธรรมในการจัดการทรัพยากรของบุคลากรมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการศึกษาครั้งนี้ โดยแสดงรายละเอียดตามตารางแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 กรอบแนวความคิดในการศึกษา